

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Мясникова В'ячеслава Олеговича на тему: «Адаптивне управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Сучасні підприємства машинобудівної галузі в умовах необхідності активізації інноваційної діяльності та впровадження сучасних процесів, технологій повинні вирішувати завдання досягнення і підтримки на належному рівні інноваційного потенціалу, що сприятиме їх стабільному розвитку у довгостроковому періоді, адекватній реакції на негативні зміни зовнішнього середовища в умовах жорсткої конкурентної боротьби за нові ринки та потенційних споживачів. Перспективи розвитку вітчизняних підприємств машинобудування пов'язані з необхідністю вирішення великої кількості завдань щодо впровадження новітніх методів і технологій в систему управління сучасними машинобудівними підприємствами, що дозволяє сформулювати концептуальні засади їх подальшого розвитку на інноваційній основі, зміцнення позицій на міжнародних ринках та підвищення рівня конкурентоспроможності. Це можливо здійснити лише шляхом впровадження механізму адаптивного управління, спрямованого на ефективне використання інноваційного потенціалу підприємств, що дозволить підвищити якість прийняття управлінських рішень щодо альтернативних можливостей розвитку.

Актуальність теми та завдань дисертаційного дослідження Мясникова В.О. в контексті розробки концепції формування ефективного механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств, підтверджується сукупністю проблем, які підіймає автор. Так, на підприємствах машинобудування мають бути впроваджені нові форми і методи управління підприємствами в розрізі вирішення комплексних економічних проблем для забезпечення стійкого функціонування підприємств машинобудування, розв'язання яких можливо лише за рахунок розробки та реалізації концептуальних засад формування ефективного механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств. Дисертація Мясникова В.О. являє собою певний крок у формуванні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств, а тому є актуальною і має суттєве наукове значення.

Актуальність теми підтверджується зв'язком дослідження з науковими планами та програмами, у яких приймав участь автор. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (м. Харків) за темою «Підприємництво як стратегічний фактор розвитку бізнес-середовища регіону» (ДР № 0116U005497) та НТУ «ХП» (м. Харків) за темою «Управління розвитком промислового підприємства» (ДР № 0116U005544).

2. Основні результати, наукові положення і їх наукова новизна

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Мясникова В.О. базуються на оцінюванні інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств в умовах впливу інноваційних ризиків, що дозволяє підвищити якість прийняття управлінських рішень, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності, формування інноваційного потенціалу та ефективного використання наявних інноваційних ресурсів.

Структура дисертаційної роботи обумовлена її метою і являє собою цілісний комплекс послідовних розробок теоретичних, методичних положень та практичних підходів щодо адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств.

Серед наукових результатів, які удосконалено в ході дисертаційного дослідження відповідно до окреслених цілей і задач, такі:

1) визначення поняття «адаптивне управління інноваційним потенціалом підприємства». На стор. 53-75 автор вивчає підходи вчених до понять «інновація», «потенціал», «інноваційний потенціал підприємства», «управління», «адаптація підприємства» та «адаптивне управління», проводить їх критичний аналіз та робить висновок щодо сутності поняття «адаптивне управління інноваційним потенціалом підприємства» як сукупності принципів, інструментів і технологій продукування та реалізації управлінських рішень шляхом трансформації діяльності, підвищення гнучкості і пристосовності, що сприятиме досягненню інноваційних стратегічних завдань підприємства, забезпечуючи у процесі адаптації стійкий взаємозв'язок сучасних методів управління й інноваційного потенціалу з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності при непередбачених змінах властивостей зовнішнього середовища та підвищення ефективності функціонування;

2) теоретико-методичне забезпечення розроблення і реалізації адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств, яке базується на положеннях системного підходу, передбачає реалізацію багаторівневої системи завдань на теоретичному та методичному рівнях, обґрунтування застосування економічного інструментарію (з метою оцінки стану й прогнозування) для її забезпечення (стор. 79-99). Запропоновані теоретико-методичні положення дозволили з більшим ступенем достовірності оцінити стан інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств та підвищити рівень прийняття управлінських рішень щодо формування сценаріїв розвитку та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності машинобудівних підприємств;

3) механізм адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств, який ґрунтується на принципах, функціях, відповідному методичному інструментарії, необхідному ресурсному забезпеченні (рис. 3.3, стор. 194). Запропонований механізм включає обґрунтування необхідності застосування інструментарію моніторингу (аналіз, оцінка, прогнозування) та стратегічного управління (програмування, планування) інноваційним потенціалом машинобудівного підприємства; пошук і прийняття

оптимальних рішень у процесі ефективного використання інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства.

Серед наукових результатів, що набули подальшого розвитку в ході дисертаційного дослідження:

1) науково-методичний підхід до оцінки стану та рівня інноваційного потенціалу підприємств машинобудування, який ґрунтується на поєднанні методичного інструментарію адаптивного управління машинобудівним підприємством та інноваційним потенціалом і слугує підґрунтям для визначення рейтингу підприємств машинобудування, з метою формування управлінських заходів, спрямованих на ефективне використання та забезпечення високого рівня адаптивності інноваційного потенціалу (рис. 2.2, стор. 127);

2) методичний підхід до оцінки впливу інноваційних ризиків на інноваційний потенціал машинобудівних підприємств в умовах невизначеності, що базується на аналізі та прогнозуванні інноваційних ризиків підприємства на основі використання теорії нечітких множин. Це надало можливість автору оцінити інноваційні ризики в процесі планування інноваційної діяльності машинобудівного підприємства та, у межах адаптивного управління, розробити ефективні управлінські рішення щодо зміни складових інноваційного потенціалу (рис. 2.29, стор. 162);

3) науково-практичний підхід до прогнозування інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств у контексті адаптивного управління, що базується на застосуванні авторегресійної економетричної моделі ковзного середнього з інтервенцією ARIMA. Це дозволило, на думку автора, прогнозувати забезпеченість інноваційного процесу науково-технічними, інформаційними та фінансовими ресурсами, виявити необхідність зовнішнього інвестування інноваційної діяльності, надало можливість отримати адекватну управлінську інформацію та сфокусувати забезпечення стійкого інноваційного розвитку машинобудівних підприємств (рис. 3.5, стор. 208);

Дослідження насичене ілюстрованим і табличним матеріалом, що полегшує сприйняття роботи.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Усі розроблені в дисертаційній роботі базисні теоретичні положення є новими і оригінальними, висновки та рекомендації, які містить дисертаційна робота, мають достатню наукову обґрунтованість та достовірність, що підтверджується використанням положень законодавчих та нормативно-правових актів, офіційних матеріалів Державної служби статистики України, фінансової звітності підприємств машинобудування, інформаційно-аналітичних матеріалів та результатів дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з питань адаптивного управління підприємств машинобудування в умовах мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища, спрямованих на забезпечення ефективного використання інноваційного потенціалу підприємств.

Наукові результати, висновки та рекомендації є теоретичною і методичною базою формування ефективного механізму адаптивного управління

інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств та були отримані за допомогою таких загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: абстрактно-логічний і діалектичний – для систематизації теоретичних положень щодо сутності поняття «адаптивне управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств»; статистичного аналізу - для виявлення основних тенденцій формування інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств ; головних компонент – для інтегральної оцінки рівня інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств, що характеризують спроможність, фінансову складову та результативність; теорії нечітких множин - для прогнозування інноваційних ризиків машинобудівних підприємств у контексті адаптивного управління; системно-структурний – для формування теоретико-методичних рекомендацій щодо розробки пропозицій із удосконалення механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств.

4. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність наукових результатів полягає у розробці науково-обґрунтованого методичного інструментарію щодо адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств. Серед найбільш вагомих теоретичних результатів такі: 1) визначення сутності поняття «адаптивне управління інноваційним потенціалом підприємства»; 2) удосконалення теоретико-методичного забезпечення розробки і реалізації адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств; 3) удосконалення механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств.

Практичного значення набувають такі результати дослідження: науково-методичний підхід до оцінки стану та рівня інноваційного потенціалу підприємств машинобудування; методичний підхід до оцінки впливу інноваційних ризиків на інноваційний потенціал машинобудівних підприємств в умовах невизначеності; науково-практичний підхід до прогнозування інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств у контексті адаптивного управління.

Виконані розробки знайшли практичне застосування у діяльності машинобудівних підприємств та органів державного управління. Отримано позитивні відгуки про впровадження ПрАТ «Укпостач» (довідка від 17.02.2017 № 015/001-006), ПАТ «ФЄД» (довідка від 06.04.2017 № 45), ПрАТ «Кредмаш» (довідка від 23.10.2017 № 35/2280). Методичні та практичні рекомендації щодо адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств впроваджено в роботу Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка від 08.09.2016 № 06-27/4725) і використовуються в навчальному процесі кафедри економіки підприємств міського господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємства», «Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства» та кафедри економічних дисциплін Національної академії

Національної гвардії України при викладанні дисциплін «Розробка управлінських рішень», «Маркетингові дослідження», «Адміністративний менеджмент», «Основи управлінського консультування».

5. Стиль та мова викладення результатів дисертаційної роботи

За структурою робота містить вступ, три розділи, висновки і список використаних джерел до кожного розділу, загальні висновки, додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Зміст автореферату й основні положення дисертації, висновки та пропозиції є ідентичними.

6. Аналіз публікацій та повнота відображення результатів у авторефераті

За темою дисертації у відкритому друці опубліковано 17 наукових праць, у тому числі 9 статей у наукових фахових виданнях України (у тому числі 1 стаття у науковому фаховому виданні України, 8 статей – у фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз) та 8 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій 7 друк. арк. з яких особисто здобувачеві належить 6,35 ум.-друк. арк., які вичерпно відображають отримані результати дослідження. Усі одержані результати висвітлені у відкритій печаті досить повно. Автореферат викладено у науковому стилі, літературною мовою відповідно до встановлених вимог. Він у повній мірі відображає зміст дисертації, структуру, головні здобутки і положення дисертації. Дисертація та автореферат відповідають вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації та автореферату

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи Мясникова В.О., її цілісність та логіку викладу матеріалів, можна вказати і на наявність кількох дискусійних положень:

1) при аналізі інноваційної діяльності підприємств машинобудування (стор. 33- 40), необхідно більш детально розглянути перспективи їх розвитку за умови активізації державної політики у напрямку стимулювання інноваційної активності галузі машинобудування з точки зору перспектив виходу на міжнародні ринки, виробництва конкурентоспроможної, високотехнологічної та інноваційної продукції;

2) слід відзначити обґрунтованість і доцільність виконаного автором детального аналізу сутності поняття «адаптація підприємства», яке безумовно є фундаментом для подальших досліджень та більш ґрунтовного розуміння сутності адаптивного управління підприємством. Однак, аналізуючи поняття «адаптація підприємства», доцільно було б зазначити роль та значення адаптації в досягненні стратегічних, тактичних та оперативних цілей діяльності;

3) побудована класифікація факторів, які впливають на інноваційний потенціал машинобудівних підприємств (с. 85) могла б бути більш повною і наближеною до застосування на практиці в аналітичних, управлінських цілях.

По-перше, серед факторів внутрішнього середовища слід було б виділити – повноту штатного укомплектування підрозділів підприємства, якість кадрового потенціалу підприємства, рівень розвитку систем креативного та інноваційного менеджменту, а серед факторів зовнішнього середовища – наявність у регіоні інноваційних кластерів, сприятливість інвестиційного клімату і рівень сприяння місцевих органів державного управління креативно-інноваційним ініціативам. По-друге, фактори потребують градації за силою і характером їх постійності впливу на досліджуваний об'єкт, а також зв'язками між факторами. Це необхідно для подальшого врахування виділених факторів для розроблення рішень в системі адаптивного управління й аналізування можливостей підвищення рівня інноваційного потенціалу підприємства.

4) у розділі 1 (стор. 89-97) автору було б доцільно звести основні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства на засадах адаптивного управління у єдину підсумкову таблицю з висвітленням їхніх переваг та недоліків для більшої наочності отриманих результатів аналізу;

5) здобувачем недостатньо обґрунтовано розподіл складових інноваційного потенціалу, що характеризують спроможність і результативність потенціалу (рис. 2.1, стор. 121). Серед виділених складових доцільно було б передбачити кадрову складову, адже саме кадри є носіями креативних ідей, які володіють відповідними компетенціями для перетворення цих ідей у інноваційні продукти і технології. Назва «науково-дослідна, інтелектуальна складова» не зовсім точно відображають кадрову складову, оскільки сьогодні багато інноваційно-активних підприємств не мають у своїй структурі науково-дослідних підрозділів, хоча володіють інтелектуальним потенціалом і впроваджують управлінські, технологічні та продуктові інновації;

б) на основі аналізу існуючих методичних підходів до формування системи показників оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства для індикаторів, що характеризують якісні характеристики інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств автором обрано експертну оцінку (стор. 139). Потребує уточнення питання, які саме переваги для вибору чіткого набору показників, який може бути покладено в основу визначення рівня інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства, має експертне опитування фахівців на відміну від інших методів. Слід відзначити також те, що при розкритті сутності запропонованого методичного підходу дисертанту вартувало б уточнити одиниці вимірювання до наведених формул (с. 127-140);

7) в роботі за результатами інтегрального оцінювання рівня інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств на основі методу головних компонент отримано рейтинг досліджуваних машинобудівних підприємств (стор. 140-144). Не зрозуміло, яким чином автором сформована шкала оцінювання для проведення ранжування значень інтегрального індексу рівня інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств;

8) на стор. 164-167 дисертаційної роботи автор пропонує для оцінки впливу інноваційних ризиків на інноваційний потенціал машинобудівних підприємств

використовувати теорію нечітких множин. Бажано обґрунтувати вибір методів теорії нечітких множин, що дозволили визначити загальні тенденції впливу інноваційних ризиків на інноваційний потенціал машинобудівних підприємств. Крім того, дисертант занадто слабо розкрив економічну сутність побудованих множин. Слід було б довести адекватність логіки відношень між множинами на основі якоїсь однієї із відомих систем аксіом, наприклад, Цермело-Френкеля, Наймана-Бернайса-Геделя, Рассела-Вайтгеда або Квайна;

9) параграф 3.1 присвячений побудові механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом підприємства. Судячи з його змісту виникають такі питання: 1. Чим відрізняється механізм адаптивного управління від системи адаптивного управління? Оскільки адаптивне управління є конкретною функцією менеджменту, то за структурою адаптивне управління – це одна з підсистем системи менеджменту підприємства. 2. Оскільки адаптивне управління передбачає пристосування підприємства до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовищ, то чому у роботі увага не приділена тактичному та оперативному плануванню, а лише стратегічному?

10) при розробці рекомендацій щодо організаційно-управлінських заходів, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності досліджуваних машинобудівних підприємств (табл. 3.15, стор. 243) автором виділено організаційно-управлінські заходи щодо подальшого розвитку інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. Доцільно долучити до цієї концепції методи оцінки ефективності запропонованих заходів.

11) робота виграла б за умови оновлення даних офіційної статистики, зокрема у першому розділі дисертації, де дані наведено включно до 2015 року (стор. 30-47). Авторські висновки і рекомендації могли бути ще більш глибокими і переконливими за умови аналітичного огляду стану розвитку інноваційних кластерів в Україні і у Харкові, зокрема (за офіційними даними у 2018 році в Україні діє 16 інноваційних кластерів, і ще 25 кластерів є інноваційними за змістом їх діяльності, хоча інноваційними себе не позиціонують).

Незважаючи на деякі дискусійні положення, які істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, необхідно зробити висновок про те, що дисертація Мясникова В'ячеслава Олеговича на тему: «Адаптивне управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств» є самостійною завершеною науковою роботою.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети та задач дослідження.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Мясникова В'ячеслава Олеговича є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати в галузі економіки та управління підприємствами, які в сукупності розв'язують актуальне науково-прикладне завдання формування механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств. Положення дисертаційної роботи містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність, достатній рівень обґрунтованості та достовірності, виконані з

використанням сучасних методів наукового пізнання.

Дисертаційна робота відповідає вимогам нормативних документів МОН України до кандидатських дисертацій (зокрема, пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 зі змінами і доповненнями). Викладена загальна оцінка дисертації є підставою для присудження її автору, Мясникову В'ячеславу Олеговичу, наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри підприємництва

та екологічної експертизи товарів

Інституту сталого розвитку ім. В. Чорновола

Національного університету «Львівська політехніка»,

доктор економічних наук, професор

С.В. Князь

Підпис засвідчую

Вчений секретар

Брилинський Р.Б.